

Sborník Jihočeského muzea v Českých Budějovicích Přírodní vědy - Supplementum

Acta Musei Bohemiae Meridionalis in České Budějovice - Scientiae naturales

Sbor. Jihočes. Muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy	52	164–166	2012
---	----	---------	------

Pozorování keptušky stepní (*Vanellus gregarius*) v jižních Čechách

Observation of Sociable Lapwing (*Vanellus gregarius*) in South Bohemia

Jakub VLČEK

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Abstract. This short article summarizes first observation of a Sociable Lapwing (*Vanellus gregarius*) in South Bohemia in the Czech Republic. The bird was found on the 9th April 2011 and was last recorded on the 16th April 2011. It remained at one site for the duration of its stay, near a flock of Northern Lapwings (*Vanellus vanellus*). Brief notes on the behaviour of the bird are given.

Key words: Sociable Lapwing, wader, birdwatching, first record.

Abstrakt. V krátkém příspěvku shrnuji okolnosti prvního pozorování keptušky stepní (*Vanellus gregarius*) v jižních Čechách. Pták byl objeven 9. dubna 2011 a naposledy zaznamenán 16. dubna 2011. Po celou dobu se zdržoval na stejné lokalitě v blízkosti čejek chocholatých (*Vanellus vanellus*). V příspěvku dále uvádím několik poznámek o jeho chování.

Klíčová slova: keptuška stepní, bahňák, birdwatching, první záznam.

Keptuška stepní je bahňák z čeledi *Charadriidae*, kterému je v červené knize (IUCN 2010) ohrožených druhů přidělen status kriticky ohroženého druhu. Hnízdí v rozsáhlé oblasti stepí severního Kazachstánu a jihu centrálního Ruska. Klíčová zimoviště leží na území Súdánu, Izraele a severovýchodní Indie, na hnízdiště se ptáci vracejí v dubnu a odlétají v srpnu až září. V průběhu 20. století se její populace dramaticky snížila na méně než polovinu původního počtu, nejnovější odhad je přibližně 5600 hnízdících párů (SHELDON et al. 2006). Nejzávažnější a nejvíce pravděpodobnou příčinou tohoto poklesu početnosti keptušky stepní je úbytek vhodných hnízdních biotopů, kvůli změnám v chovu dobytka (absence nomádského způsobu pastvy) a vymizení původních stepních kopytníků (*Saiga tatarica* a *Equus hemionus*) (KAMP et al. 2009, WATSON et al. 2006). Ačkoliv v západní Evropě jsou každoročně zaznamenány desítky keptušek stepních (DE JUANA 2011) v České republice se tento pták objevuje jen velmi vzácně a to hlavně během jarního a podzimního tahu, dle HUDCE & ŠŤASTNÉHO (2005) byl zaznamenán sedmkrát. Poslední údaj o výskytu na našem území je z roku 2000, kdy byl mladý pták pozorován na podzim na Hradeckých rybnících u Tovačova (VAVŘÍK 2002). Podle oficiálních pramenů nebyla keptuška stepní v jižních Čechách zaznamenána nikdy (HUDEC, ŠŤASTNÝ a kol. 2005).

První doložený a Faunistickou komisí ČSO schválený (FK 10/2011) záznam keptušky stepní pro jižní Čechy je ze dne 9. 4. 2011. Pták byl objeven na čerstvě zvláčeném poli bez vegetace, jižně od vesnice Dasný, v blízkosti Českých Budějovic (čtverec 6952; 49°00'37"N, 14°24'14"E) velkou skupinou ornitologů, která vyrazila do terénu se záměrem zmapovat hnízda čejky chocholaté na zemědělské půdě (každoroční akce Čejkování). Netypického bahňáka jako první zaznamenal Šálek, jehož spontánním určením byl kulík hnědý. Pták byl ale velmi daleko a určení nebylo jednoznačné. Při kontrole přes stativový dalekohled však bylo zřejmé, že se jedná o keptušku stepní. Na hrudi chyběl bílý proužek, typický pro kulíka hnědého, záda, hrud' a krovky byly jednotvárně šedé, břicho přecházelo odspodu z černé do tmavě červené a na hlavě byla zřetelná černá korunka s černou páskou přes oko. Pták také několikrát popoletl a ukázal černo-bílý kontrast v křídle a na ocase. Ke keptušce jsme se přiblížili v autech po asfaltové polní cestě spojující vesnici Čejkovice a Dasný. Nebyla plachá, auta u ní nevzbuzovala podezření, a to nám dovolilo získat jednoznačnou fotodokumentaci (obr. 14 v barevné příloze č. 8). Nejmenší pozorovací vzdálenost byla přibližně 50 metrů. Při další kontrole lokality téhož dne v 19:10 jsme keptušku zaznamenali na stejném místě, při stejné činnosti (tab. 1).

Následující dny (10. 4.–16. 4. 2011) byla keptuška, čejky chocholaté a kulíci říční pod téměř neustálým dohledem ornitologů a birdwatcherů z celé republiky, jejich poznámky o pozorování vzácného zatoulance jsou shrnuty v tabulce 1. Celkem ptáka vidělo přibližně 35 pozorovatelů, většina se chovala dle doporučení a do povláceného pole nevstupovala. Hlavním důvodem tohoto omezení byla ochrana hnízdících ptáků na lokalitě. Bohužel nejméně jeden fotograf tato pravidla nedodržel a mezi hnízda čejek s autem vjel. V roce 2011 pak na daném půdním bloku úspěšně vyhnízdil pouze jeden pár čejky chocholaté, kdežto v roce předešlém vyhnízdilo přibližně 5 párů (KUBELKA in litt.). Ačkoliv je to pouze spekulace, s ohledem na fakt, že se v průběhu hnízdní sezóny na lokalitě zdržovalo průměrně 20 čejek chocholatých, je pravděpodobné, že častá přítomnost člověka, negativně ovlivnila průběh jejich hnízdění. Avšak hnízdění mohlo být negativně ovlivněno i jinými faktory.

Po celou dobu pobytu na jihočeském poli byla keptuška v kontaktu s čejkami chocholatými, snažila se do jejich hejna co nejvíce včlenit a různě s nimi reagovala. Kromě klasického mobbingu, jak ze strany čejek, tak i keptušky, bylo zaznamenáno několik zvláštností. Na rozdíl od čejek se při shánění potravy pohybovala energičtěji, celkově byly její pohyby rychlejší. Zajímavé, avšak diskutabilní chování pozoroval STUDECKÝ (in litt.) 12. dubna, kdy keptuška kopírovala svatební let samce čejky chocholaté. Dne 14. 4. seděla keptuška v dolíku na pastvině a jakmile se nějaká čejka dostala do blízkosti, ihned byla napadena keptuškou, vypadalo to jako obrana hnízdní kotlinky. Podobně jakoby na hnízdě sedávala keptuška i v povlácením poli, při tom byla velice nenápadná a ze silničky těžko zpozorovatelná. V posledních dnech pobytu na jihočeském poli byla keptuška evidentně neklidná a 16.4. 2011 definitivně opustila lokalitu. V následujících dnech zvýšené ornitologické pozornosti nebyla nalezena v rámci jižních Čech ani celé České Republiky

Literatura

- HUDEC K., ŠŤASTNÝ K. a kol., 2005: Fauna ČR. Ptáci – Aves 2. – Academia, Praha.
- DE JUANA E., 2011: The Sociable Lapwing in Europe. – *British Birds* 104: 84–90.
- KAMP J., SHELDON R. D., KOSHKIN M. A., DONALD P. F. & BIEDERMANN R., 2009: Post-Soviet steppe management causes pronounced synanthropy in the globally threatened Sociable Lapwing *Vanellus gregarius*. – *Ibis* 151: 452–463.

- SHELDON R. D., GRISHINA K. V., KAMP J., KHROKOV V. V., KNIGHT A. & KUSHKIN M. A., 2006: Revising the breeding population estimate and distribution of the Critically Endangered Sociable Lapwing *Vanellus gregarius*. – Poster presentation at Wader Study Group Conference, Falsterbo, Sweden, October 2006.
- VAVŘÍK M., 2002: Zpráva Faunistické komise ČSO za období 1999–2001. – Zprávy ČSO 55: 3–16.
- WATSON M., WILSON J. M., KOSHKIN M., SHERBAKOV B., KARPOV F., GAVRILOVA., SCHIELZETH H., BROMBACHER M., COLLAR N. J. & CRESSWELL W., 2006: Nest survival and productivity of the critically endangered Sociable Lapwing *Vanellus gregarius*. – Ibis 148: 489–502.

Adresa autora:

Jakub VLČEK
 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
 Branišovská 31
 370 05 České Budějovice
 e-mail: k.vlcak@gmail.com

Tab. 1 – Podrobnosti k pozorováním keptušky stepní (*Vanellus gregarius*) u Dasného v roce 2011.

Tab. 1 – Details on observations of Sociable Lapwing (*Vanellus gregarius*) at Dasný in 2011.

Datum Date	Pozorovatelé Observers	Poznámky Notes
26. 3. 2011	Kubelka	Negativní kontrola.
9. 4. 2011	Kubelka, Šálek, Zámečník, Nacházelová, Nohejlová, Koubová, Vitnerová, Vlček, Vondrka, Suvorov, Sládeček, Mulet	Slunečné počasí, mírný vítr, pták není plachý sbírá potravu (žížaly a drobný hmyz) z povlácené oranice, občas mobbing ze strany čejek chocholatých, po kterém keptuška vzlétá ale po pár přeletech se vrací na původní místo. Na lokalitě přítomno minimálně 10 čejek chocholatých a 2 kulčí říční.
10. 4. 2011	Nacházelová, Nacházel, Kubelka, Nohejlová, Vlček, Závora, Podhrázský, Marec, Šíchová, L. Stančo, Kopecký	Stále slunečno, keptuška si už udržuje trochu odstup od silničky, na které se střídají birdwatcheři. Potravu sbírá z povrchu, případně nehluboko klove do suché, ale měkké půdy, při nebezpečí se přikrčí a je velmi nenápadná.
11. 4. 2011	Muláček, Došlý	Bez poznámek.
12. 4. 2011	Lazarovič, Havlíček, Závora, Pletka, Studecký	Po poli jezdí traktor provádějící postřik, keptuška se však většinou zdržuje právě na tom poli, občas přeletí na vedlejší travnatou pastvinu.
13. 4. 2011	Vlček, Doležal	Zataženo, silný severozápadní vítr. Keptuška se přesunula na vedlejší pastvinu, stále ve společnosti 20 čejek chocholatých.
14. 4. 2011	Vlček, Jůzlová, Perlová, Rod, Novák	Zataženo, silný západní vítr. Pták sedí 300 m od silničky na pastvině, několikrát přeletuje. Stále přítomno 20 čejek chocholatých, přeletuje 1 ex. kolihy velké a na poli také hejno 50 holubů hřivnáčů.
15. 4. 2011	Vaněk, Holub, Regner, Jasso, L. Stančo	Keptuška začíná být neklidná, po přeletu jestřába odlétá i s čejkami směrem k Čejkovicím.
16. 4. 2011	Vaněk, Holub, Regner, Jasso	V 8:00 bez zjevného důvodu odlétá ze své tradiční lokality směrem k Čejkovicím.
18. 4. 2011	Vlček, Kubelka	Negativní kontrola.

Obr. 13 – Zimoviště labutí na Vltavě v Českých Budějovicích (Voříškových dvůr) (foto P. Bürger 2002).
Fig. 13 – Wintering place of Mute Swans on the Vltava river in the town of České Budějovice (photo by P. Bürger 2002).

Obr. 14 – Keptuška stepní (Vanellus gregarius), ad., Dasný (foto J. Vlček 10. 4. 2011).
Fig. 14 – Sociable Lapwing (Vanellus gregarius), adult, Dasný (photo by J. Vlček 10. 4. 2011).